

บทนำ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายหลักต้องการอธิบายใน 2 ประการ คือ (1) มีแรงผลักดันการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับแนวความคิด ความรู้สึกนึกคิด อุดมการณ์ และวัฒนธรรม ซึ่งรวมเรียกได้ว่า "ภูมิปัญญา" ของสังคมอย่างกว้างขวาง และ (2) การเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ. 2475 เป็นกระบวนการทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์อยู่กับประสบการณ์ของคนจำนวนมากในสังคมสยาม

ที่มาของปัญหาข้างต้นเกิดจากผู้เขียนได้แลเห็นช่องทางที่จะอธิบายการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ. 2475 ในลักษณะที่แตกต่างจากข้อสรุปที่มีมาแต่เดิม กล่าวคือ ในประการแรก การศึกษาค้นคว้าวิจัยที่ผ่านมามักกล่าวกันว่า "การเปลี่ยนแปลงการปกครองของคณะราษฎรมิได้มีรากฐานมาจากความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศอย่างแท้จริง หากเป็นเพียงการกระทำของคณะบุคคลกลุ่มหนึ่งเท่านั้น" (สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา 2524 : 35) นักวิจัยทางประวัติศาสตร์เท่าที่ผ่านมาไม่ได้แลเห็นและเข้าใจลักษณะการแสดงออกทางการเมืองในสังคมสยามเหมือนดังที่ควรจะเป็น จึงกล่าวสรุปกันอยู่เสมอว่า ผู้แสดงความคิดเห็นและความประสงค์ให้มีการปกครองโดยมีรัฐธรรมนูญ "ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาจากประเทศยุโรป โดยเฉพาะประเทศที่เป็นแม่บทของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เช่น อังกฤษ และฝรั่งเศส" (ชากิชาย พนานนท์, ใน วุฒิชัย มุลสิลป์ และ โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, บรรณาธิการ 2526 : 293) นั้นย่อมความหมายว่ามีแรงผลักดันจากภายในเป็นส่วนน้อย ในการต่อมาการศึกษาวิจัยเท่าที่ผ่านมาเน้นการวิเคราะห์ที่ระดับชนชั้นนำ (Elite) และการต่อสู้แย่งชิงอำนาจกับผลประโยชน์ภายในชนชั้นนำ การแบ่งชนชั้นนำเห็นได้ชัดว่าก่อนปี พ.ศ. 2475 คือเจ้านายและหลังปี พ.ศ. 2475 คือข้าราชการกับทหาร การเปลี่ยนแปลงการปกครองมิได้มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะของการใช้อำนาจ เพราะ "ทหารพากันทยอยเข้ามามีอำนาจทางการเมืองโดยเปิดเผยอยู่ถึงเกือบ 45 ปี ประจวบกับการสืบทอดสมบัติของสมบูรณาญาสิทธิราชย์ยุคก่อน" (ชากิชาย พนานนท์, ใน วุฒิชัย มุลสิลป์ และ โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, บรรณาธิการ 2526 : 299-300) แนวคิดเรื่องอำนาจและผลประโยชน์ในอันที่จริงยังคงมีประโยชน์อยู่มากต่อการทำ

ความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง แต่กระนั้นก็ตาม ข้อสรุปที่ว่า "การเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ. 2475 เป็นการปฏิรูปทางการเมืองไม่ใช่ปฏิวัติอุดมการณ์การเมืองคือ เป็นการเปลี่ยนแปลงในด้านการบริหารเท่านั้น" (แถมสุชนมมนต์ 2524 : 30) ก็ดูจะละเลยข้อเท็จจริงต่าง ๆ ไปเป็นอันมาก

การศึกษาวิจัยเรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ. 2475 มีความสำคัญทั้งในตัวของตัวเองเพราะเป็นครั้งแรกที่ได้มีการเปลี่ยนระบอบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบกษัตริย์จำกัดอำนาจใต้รัฐธรรมนูญ และมีความสำคัญต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในรุ่นต่อ ๆ มา เพราะเมื่อถือกำเนิดเป็นพลเมืองในประเทศก็ย่อมมีความสัมพันธ์กับระบอบการเมืองในทางใดทางหนึ่งเสมอ และระบอบการเมืองในปัจจุบันในทางทฤษฎีแล้วเริ่มต้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีแนวทศเคราะห์ปัญหาที่เชื่อว่ากิจกรรมของมนุษย์มีอยู่ในหลาย ๆ ด้าน มีการแสดงออกทางวัฒนธรรม ความคิดเห็น ความรู้สึกนึกคิด และอุดมการณ์อยู่ด้วย ซึ่งในที่นี้รวมเรียกว่า "ภูมิปัญญา" มนุษย์ในชีวิตความเป็นจริงไม่ได้อยู่คนเดียว หากอยู่กับกลุ่มสังคมของมนุษย์ และได้มีการแสดงความคิดเห็นที่ต่าง ๆ กันอยู่ตามประสบการณ์ของแต่ละกลุ่มสังคม ลักษณะของความคิดเห็นซึ่งเกี่ยวข้องกับระบอบการเมืองมีแนวโน้มให้เห็นเป็น "กระแส" และเป็น "ปฏิกิริยา" ต่อสภาพแวดล้อมโดยส่วนรวมมากกว่าจะเป็นเพียงพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปทุกวัน ทุกเดือน หรือทุกปี ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในยุคสมัยหนึ่ง ๆ จะมีผลกระทบและเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการดำรงอยู่ของระบอบการเมืองหนึ่ง ๆ เพราะระบอบการเมืองจะคงอยู่โดยแข็งแรงแต่เพียง "อำนาจ" หากได้ไม่ รัฐบาลจะคงอยู่เพราะเป็นตัวจ่ายแจก "ผลประโยชน์" อย่างเดียวกันก็ดูกระไรอยู่ การให้การยอมรับเชื่อถือในระบอบการเมืองเป็นประเด็นสำคัญในอีกด้านหนึ่ง เรียกว่า ความชอบธรรมทางการเมืองซึ่งเกิดจากการกระทำร่วมกันในระดับภูมิปัญญาของผู้คนจำนวนมากพอสมควร ในสังคม มิฉะนั้นระบอบการเมืองก็ไม่อาจคงอยู่ได้ในระยะเวลาต่อเนื่องกัน

การเปลี่ยนระบอบการเมือง มีลักษณะเป็นกระบวนการก็เพราะต้องมีการเปลี่ยนแปลงทั้งลักษณะของการใช้อำนาจและการอธิบายความชอบธรรมทางการเมือง การเปลี่ยนแปลงลักษณะการใช้อำนาจนั้นในอันที่จริงอาจมีผลเห็นได้ภายในช่วงเวลาไม่นานนัก แต่หากคำนึงถึงความมีเสถียรภาพทางการเมืองแล้วย่อมต้องใช้เวลาระยะหนึ่ง

ระบอบการเมืองโดยทั่วไปมักจะเปลี่ยนจากมีเสถียรภาพ ความไร้เสถียรภาพ และกลับ
ไปมีเสถียรภาพอีกเสมอ ความชอบธรรมทางการเมืองเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่เรา
ผู้คนคงไม่ได้ให้ความเชื่อถือยอมรับการ เปลี่ยนระบอบการเมืองด้วยเวลาเพียงหนึ่งวัน
ทั้งสองปัจจัยรวมกันเป็นเหตุสุดว่าการวิจัยในที่นี้ควรจำกัดขอบเขตไว้ในช่วงระหว่างปี
พ.ศ. 2470 จนถึง พ.ศ. 2480 หรือระหว่างต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า
เจ้าอยู่หัวจนถึงมีคณะรัฐบาลนายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา ซึ่งเป็นช่วงเวลา
ที่ระบอบการเมืองมีเสถียรภาพและความชอบธรรมอยู่ในระดับพอสมควร

* การอธิบายภูมิปัญญาของการเปลี่ยนระบอบการปกครองในทศวรรษที่ 2470
เป็นหัวข้อวิจัยในที่นี้ ลักษณะทางภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับศาสนา คาราศาสตร์ การ
แพทย์ ฯลฯ ยูนอกเหนือขอบเขตการวิจัย เพราะเท่าที่ได้ประเมินกันมาสรุปว่าไม่ได้
เกี่ยวข้องโดยตรงกับการเปลี่ยนระบอบการปกครองประการหนึ่ง และจะทำให้งานวิจัย
ในที่นี้มีขอบเขตกว้างมากเกินไปอีกประการหนึ่ง นอกจากนี้ปัจจัยผลักดันการเปลี่ยนแปลง
ทางเศรษฐกิจ ตลอดจนการแย่งชิงอำนาจผลประโยชน์และความขัดแย้งส่วนตัวในระหว่าง
การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองก็อยู่นอกเหนือขอบเขตการวิจัยในที่นี้ด้วย เพราะได้มีการ
ศึกษากันมาพอสมควรแล้ว ดังเช่นการวิจัยของ เกียรติชัย พงษ์พานิชย์ (2514) นิคม
จารุณี (2519) นัยนา หงษ์ทองคำ (2520) และ วิภา มโนทิโมกษ์ (2520) เป็นต้น

อนึ่ง ตลอดจนงานวิจัยที่ใช้คำว่า ประเทศสยามและสังคมสยาม เพราะคำว่า
สยามและไทย เท่าที่ได้ใช้กันมา มีความแตกต่างทางความคิดทางการเมือง ทั้งสองคำเป็น
คำโบราณที่มีมาก่อนพุทธศักราชที่ 25 และถัดมา มีความหมายใหม่ กล่าวคือ คำว่า สยาม
ใช้เน้นไปในทางมีความแตกต่างหลากหลายของเชื้อชาติในพื้นที่หนึ่ง ส่วนคำว่า ไทย เน้น
เชื้อชาติหนึ่งซึ่งกระจายอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ กัน การเปลี่ยนชื่อประเทศเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.
2482 และต่อ ๆ มาได้ใช้คำว่าสยามกับไทยสลับไปมาหลายครั้ง และมีเหตุผลทางการเมือง
อยู่ด้วยมากกว่าจะเป็นเหตุผลอันเนื่องมาจากความไพเราะของคำ ประกอบกับการศึกษาใน
ที่นี้มีโครงเรื่องเกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาและกระแสชาตินิยม การใช้คำดังกล่าวจึงต้องระมัด
ระวังเป็นอย่างมาก

คำว่าสยามเป็นคำที่ใช้อย่างเป็นทางการและแพร่หลายอยู่ในทศวรรษที่ 2470
ตัวอย่างเช่นกลุ่มคนจีนที่รู้สึกผูกพันกับประเทศก็ได้เรียกกลุ่มของตนว่า "จีนสยาม" กลุ่มนี้มี

บทบาทที่สำคัญหลายประการ (คู่มือที่ 4) การใช้คำว่าไทยซึ่งเริ่มอย่างเป็นทางการใน พ.ศ. 2480 คู่มือจะบังคับกับบทบาทของ "จีนสยาม" เพราะคำว่าไทยไม่อาจขยาย คำว่าจีนได้ กระนั้นก็ตาม ในที่นี้บางครั้งได้ใช้คำว่าไทยตามเนื้อความของช่วงนั้น ๆ ซึ่งก็คือสถานที่เดียวกับสยามนั่นเอง

หลักฐานการวิจัยที่ใช้ในที่นี้เกือบทั้งหมดเป็นเอกสารของทางราชการ และไม่ได้มีอะไรเป็นข้อมูลที่ค้นพบใหม่ เพราะได้มีการอ้างอิงอยู่ในงานวิจัยเท่าที่ผ่านมา อยู่บ้างแล้ว ข้อที่ต่างกันคือการจัดเรียงลำดับความสำคัญและจัดชุดเอกสารให้อยู่ใน ระเบียบใหม่ การพิสูจน์ความน่าเชื่อถือ ตลอดจนความถูกต้องของเอกสารยังไม่ได้ กระทำทุกชิ้นของเอกสาร อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนได้พยายามตรวจสอบเอกสารส่วนใหญ่ โดยการวิเคราะห์จากภายในและตรวจสอบจากภายนอกเทียบเคียงกับหลักฐานเอกสาร อื่น ๆ ทั้งที่มีอยู่ในสมัยนั้นและเปิดเผยอ้างอิงในระยะต่อ ๆ มา

วิธีวิจัยในที่นี้ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เป็นหลัก กล่าวคือ ได้มีการตรวจสอบหลักฐานและเอกสาร จึงตั้งสมมติฐาน แล้วได้กลับไปตรวจสอบเอกสาร กลับมา ตรวจสอบสมมติฐานอีกหลายครั้ง การอธิบายภูมิปัญญา ตลอดจนพฤติกรรมต่าง ๆ มีข้อเท็จจริงที่พิสูจน์ได้ในทางประวัติศาสตร์ ไม่ใช่เป็นการวิพากษ์หรือประเมินแบบนักปรัชญา หรือนักปรัชญาการเมือง อย่างไรก็ตาม ได้มีการปรับปรุงแนวคิดทางสังคมศาสตร์ ทั้ง ทางรัฐศาสตร์ กฎหมาย สังคมวิทยา และจิตวิทยา มาใช้อยู่ในหลายที่ตามความเหมาะสม โดยมุ่งให้เข้าผสมผสานกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์มากกว่าจะปรับหลักฐานตามทฤษฎี และแนวคิดในทางทฤษฎีอย่างตายตัว

การนำเสนอใช้วิธีการพรรณนาความ และวิเคราะห์เหตุการณ์ประกอบกันไป ตลอด เพื่อแสดงให้เห็นว่ามีภูมิปัญญาของการ เปลี่ยนระบบการปกครองสยามใน พ.ศ. 2470 อยู่ในระดับต่าง ๆ ของสังคม มีการเปลี่ยนระบบการปกครองอยู่อย่างเป็น กระบวนการ และระบบการปกครองใหม่มีพื้นฐานอยู่บนระดับภูมิปัญญาของสังคม